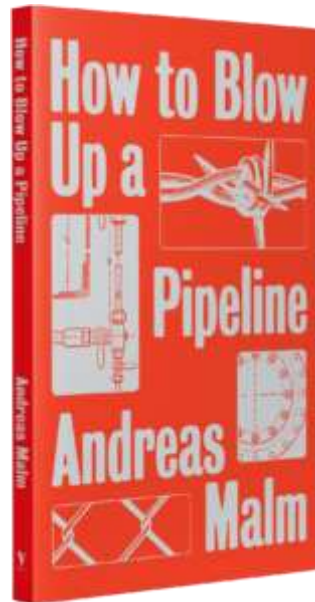

Lars Henriksson

Klimatkamp på ett radikalare spår

Ur *Röda Rummet* mars 2021

Andreas Malms nya bok *How to Blow up a Pipeline. Learning to fight in a World on Fire* (Verso 2021) har väckt stor uppmärksamhet. I blickpunkten har här varit Malms kritik av delar av klimatrörelsen för att den på förhand i alla lägen förespråkar en fredlig civil olydnad. Själv lyfter Malm fram sabotagets roll som en av flera möjliga taktiska kampmetoder. Lars Henriksson* genomlyser Malms bok och skisserar möjliga vägar framåt.

*It isn't nice to block the doorway
It isn't nice to go to jail
There are nicer ways to do it
But the nice ways always fail*

Malvina Reynolds

Vad ska vi göra när de luftiga politiska löftena förblir ursäkter för business as usual och när de vänliga klimatprotesterna inte hindrar att världen går mot ett brinnande inferno? Undergivet acceptera undergången eller trappa upp klimatkampen till en ny nivå? Att Andreas Malms i sin senaste bok inte predikar uppgivenhet är nog ingen överraskning för den som någon gång varit i kontakt med författaren – aktivist och socialist sedan barnsben och idag en allt starkare lysande stjärna inom de radikala delarna av den internationella akademien. För den som inte känner till honom borde bokens titel, "[How to Blow Up a Pipeline: Learning to Fight in a World on Fire](#)", skingra alla tvivel.

* Artikelförfattaren **Lars Henriksson** är metallarbetare på Volvo personvagnar i Göteborg. Han har bland annat skrivit boken [Slutkört](#) (Ordfront 2011) samt ett stort antal artiklar i *Röda rummet*, *Aftonbladet*, *GöteborgsPosten*, många av dem handlar om miljöfrågor och ekologi, men även om fackliga frågor.

Att stoiskt invänta undergången är inget alternativ för de flesta av oss, även om vissa menar sig ha dragit den slutsatsen. Bokens avslutande del är en vidräkning med de intellektuella som koketterar, och gör sig ett namn med den ståndpunkten, som Roy Scranton och Jonathan Franzen.

För oss andra som antingen försöker göra något åt utvecklingen eller önskar att vi visste något sätt att göra det, står frågan om vad vi gör nu. Det är också detta Malm ägnar huvuddelen av boken åt.

Uppmärksamheten boken väckt redan på förhand har mest handlat om frågan om sabotage som medel i klimatkampen. Den provocativa titeln till trots är detta långt ifrån någon anarkistisk kokbok utan ett genomtänkt – om än otåligt – debattinlägg kring taktik och strategi i klimatrörelsen.

Malm tar upp en fråga som ställts av den brittiska författaren John Lanchester: Varför har inte klimatrörelsen gripit till våld? Givet att det som står på spel är mänsklighetens överlevnad är det märkligt att ingen börjat spränga bensinstationer eller åtminstone repa lacken på stadsjeepar menar denne i vad Malm benämner Lanchesters paradox. För det sistnämnda är dessutom arbetsinsatsen liten och skulle göra dessa bensinslukande monsterbilar nästintill omöjliga att äga i en stad som London. Malm, som själv har ett förflutet som SUV-sabotör av det mildare slaget när Asfaltdjungelns indianer på 00-talet släppte luften ur bensinslukande lyxbilar i överklassområden, tar denna paradox – att klimatrörelsen, trots vad som står på spel, fortsätter vara väluppfostrat fredlig – som utgångspunkt för sitt inlägg i frågan om taktik och strategi för klimatrörelsen.

Extinction Rebellion

I centrum för boken står en kritik av den teoretiska grunden för den brittiskbaserade aktivistgruppen Extinction Rebellion, XR, vars timglassymbol har spritts världen över genom spektakulära aktioner, framför allt olika försök att blockera trafik i storstäder. För XR är frågan om icke-våld central, inte bara för att de, liksom de flesta av oss, är mot våld. XR:s ideologer menar att historien visar att det bara är strikt icke-våldsliga rörelser som lyckats förändra världen till det bättre.

Av dessa historiska argument för strikt icke-våld lämnar Malm icke sten på sten, det har tvärtom funnits beredskap till våld eller självförsvar även i de mest omhuldade icke-våldsrörelser, från Gandhis totala uppslutning kring det brittiska imperiets krigsmakt när den riktat sig åt andra håll än Indien till att även Martin Luther King jr hade vapen liggande hemma för självförsvar.

För Malm är våldet en fråga om taktik, alltså vilka medel som är lämpliga i en viss situation. Att som XR på förhand utesluta allt som kan betecknas som våldsamt, även mot döda ting, är att avhända sig ett medel. Han har dock inga illusioner om att varken små grupper eller massrörelser på egen hand skulle kunna riva ner de enorma anläggningar som håller igång fossilförbränningen. En sänkning av växthusgaserna till den nivå som en enig vetenskap säger

är nödvändig kräver dramatiska, snabba och storskaliga ingrepp av en sort som bara stater kan genomföra. Frågan är då hur dagens stater ska förmås att genomföra ett sådant ingrepp i den ekonomiska strukturen, djupt sammantvinnade som de är med kapitalet. Med 40 års avskrivningstid kräver kapitalet i praktiken att inget görs åt utsläppen på årtionden framöver. Varje sådan investering är ett lika högtidligt löfte om ökade utsläpp som de internationella avtal och konventioner som lovar att sänka dem. Den stora skillnaden är att investerarna är fast beslutna att stå fast vid sina löften.

Om det är omöjligt för en aldrig så stor klimatrörelse att på egen hand fysiskt stoppa förbränningen är det än mer otänkbart att göra ett grundläggande skifte i produktion och konsumtion utan att det blir en omställning av hela samhället.

Vägen till omställning går i Malms bok genom allt större och djärvare massaktioner, att bygga rörelserna så starka som möjligt för att sätta press på makthavare av alla sorter, där även direkta angrepp på fossilsamhällets fysiska strukturer har sin roll i att öka kostnaden, ekonomiskt och politiskt, för nya fossilinvesteringar.

Sabotage som taktik

Är det någon slutsats vi borde dra av den enorma uppmärksamheten kring Greta Thunbergs välformulerade framträdanden inför denna världens mäktiga så är det att det är en omöjlighet att vända katastrofkursen med enbart kloka ord. Förändring kommer att kräva olika former av maktmedel där kapitalet antingen fräntas makten eller ställs inför sådana trovärdiga hot att de tvingas genomföra omställningar, lite som när rösträtten erövrades eller Europas välfärdsstater kom till med hoten om revolution ännu ekande på kontinenten. Och om de ansvariga politikerna tvekar eller motsätter sig att avveckla fossilanläggningarna får rörelsen gå före, menar Malm. Som heroiskt exempel lyfter han fram de två kristna aktivister, Reznicek och Montoya, som 2017 saboterade Dakota Access Pipeline med brandbomber och svetsaggregat och som i skrivande stund inväntar sina domar, möjligen decennielånga fängelsestraff.

Självklart tror ingen att några få hängivna aktivister kan stoppa klimatkatastrofen vare sig med skärbrännare mot pipelines eller rostiga spikar mot SUV-ar, inte heller Malm. Han varnar också skarpt för att ens närma sig metoder som kan riskera att även oavsiktligt förorsaka personskador, något som i ett slag skulle kunna tillintetgöra det moraliska kapital klimatrörelsen mödosamt byggt upp. Däremot menar han att det är fel att från början utesluta sabotage och andra olagliga metoder som riktar sig mot fossilsamhällets materiella tillgångar. Om, när och hur direkta angrepp ska ske är en fråga om taktik, timing och fingertoppskänsla – inte principiella beslut som gäller en gång för alla. Som ett historiskt exempel på offensiva icke-fredliga metoder lyfter Malm fram suffragetterna, den brittiska kvinnorörelse som i början av förra seklet lade sabotage och skadegörelse till sin arsenal av massprotester för att sätta press på de styrande att införa kvinnlig rösträtt utan att människoliv någonsin spilldes.

Det är svårt att argumentera mot denna principiella hållning till handgripligt motstånd om man inte anser att alla lagar alltid måste lydask eller att privategendomen är helig, en hållning som inte hade fört arbetarrörelsen långt. Radikal pacifism, som till och med avhänder sig rätten till självförsvar, kan rentav vara skadlig. Fysiskt självförsvar mot fascistiska angrepp är bokstavigt talat en fråga om överlevnad för arbetarrörelsens organisationer vilka har fått betala dyrt de gånger de inte varit förberedda på detta.

När det gäller frågan om taktik idag inser Malm att det inte vore någon bra idé att slå sönder bensinstationer utan hamnar i praktiken inte så långt från de metoder som används av det XR han polemiserar mot: blockader och civil olydnad, möjligen taget ett steg längre. En av den europeiska klimatrörelsen viktigaste mobiliseringar, Ende Gelände i Tyskland, har genom civil massolydnad orsakat mycket kortvariga stopp i brunkolsbrott och kolkraftverk. I

Göteborg gjordes samma sak i liten och mycket fredlig skala hösten 2019 när infarterna till Swedgas planerade terminal i Göteborgs hamn blockerades under en dag. Steget är rätt långt till att fysiskt angripa sådana installationer och om så hade gjorts skulle det ändå vara symbolhandlingar för att skapa politiskt tryck (som troligen skulle slagit tillbaka på rörelsen genom minskat stöd i breda kretsar) och inget som i sig minskade utsläppen.

Malm tänker sig dock att stödet för fysiska attacker på fossilanläggningar kommer att öka i takt med att klimatkatastrofens yttringar blir alltmer besvärande. I ett läge där en stor del av befolkningen på djupet inser att deras och deras barns framtid bokstavligen talat håller på att eldas upp på grund av en handfull storbolags profithunger är det inte troligt att de kommer att nöja sig med ord och väluppfostrade symbolhandlingar. Upplopp som då går ut över bensinstationer, koltransporter eller oljebolagskontor är inte otänkbara, folklig ilska låter sig sällan styras av välformulerade program och principer. Så spelade till exempel de spontana och oorganiserade upploppen i en rad städer i USA 1967-68, ofta utlösta av polisens provokationer, en stor roll för att driva igenom krav från medborgarrättsrörelsen. Den plundring och förstörelse som ägde rum var obetydlig jämfört med allt förtryck, våld och terror svarta utsatts för under hundratals år. Men då talar vi om explosioner av folklig vrede och inte teoretiskt uttänkta aktioner av små grupper.

Att avvisa sabotage som metod – åtminstone av den art som nämns i boktiteln – har också andra tunga skäl, bland annat att det i praktiken inte går att göra det förbehåll Malm är så noggrann med: att det bara får rikta sig mot döda ting och inte människor. I en mycket kritisk recension av boken påminner den brittiske socialistiske veteranen Alan Thornett om att den IRA-attack på Nordirland som krävde flest människoliv under 70-talet inte var avsedd att skada någon men gjorde det på grund av oförutsedda omständigheter. Något som aldrig går att bortse från för den som förespråkar liknande metoder.

Den radikala flanken

Om han inte direkt talar för att använda sabotage idag lanserar Malm behovet av en klimatrörelsens ”radikala flank”, där han med ”radikal” menar metoder som den övriga rörelsen inte är beredd att använda. Idén om den radikala flanken formulerades på 1970-talet i diskussioner om vilken roll små, men mer militanta grupper som Svarta Pantrarna hade i förhållande till den breda svarta medborgarrättsrörelsen. Pantrarna grundades dock inte som en organisation som använde våld för att offensivt driva igenom politiska mål utan som Black Panther Party for Self-Defense, alltså som en självförsvarsorganisation.

Om en del av en rörelse griper till mer drastiska metoder kan det ge två motstridiga resultat. Antingen stöter den bort människor från rörelsen, direkt eftersom människor inte delar dess uppfattning eller indirekt genom den repression sådana aktioner framkallar. Eller så kan den stärka rörelsen, genom att visa att motståndaren inte är osårbar eller genom att vara ett användbart hot för den breda rörelsen i kontakter med makten: ”Om ni inte gör upp med oss kommer människor att vända sig till de extrema krafterna.” Och ibland båda resultaten samtidigt; upploppen 67-68 i USA tvingade fram reformer men blev samtidigt ett tema i Nixonhögerens framgångsrika lag och ordning-kampanj i det kommande valet.

Begreppet ”den radikala flanken” kan täcka vitt skilda företeelser. Alltifrån den idealtyp Malm tänker sig, grupper som med stor fingertoppskänsla, djup förankring i samhället och den breda rörelsen och som kan bedöma exakt vilken taktik som just nu gynnar saken, till självtutnämnda ”förtrupper” som av frustration eller behov av att framstå som de mest radikala bedriver äventyrspolitik oavsett konsekvenser för andra. Eller för den delen, spontana massrevolter där vreden kokar över. Skillnaden mellan dessa företeelser gör begreppet så brett att nyttan med det är tveksam. Likväl kan det beskriva hur inre bredd kan påverka en rörelses genomslag, på gott och ont.

Jag har under större delen av mitt liv antagligen betraktats som en del av en slags radikal flank inom facket på min arbetsplats och antagligen gjort viss nytta på så sätt. Den fackliga ledningen har – åtminstone under perioder när vi haft ett stort inflytande – kunnat använda sådana som oss till att pressa företaget på eftergifter: ”Om vi inte får ett bättre bud så riskerar ni att få de andra på halsen.” Men om vi varit en radikal flank har det inte varit genom spektakulära aktioner eller retorik. Vi har varit hotfulla genom vår inriktning på att vinna majoriteten. Vi har talat även till de minst intresserade, inte vänt oss till de argaste eller dem som vi uppfattat som ”mest medvetna” och definitivt inte genom att försöka få med oss små grupper för att tillsammans med dem göra det vi tycker att facket ska göra. Vårt hot har utgjorts av vår massinriktning.

Och här finns min huvudsakliga kritik av Malms bok. Valet mellan en värld som värms upp över en outhärdlig gräns och några repade SUV-ar, krossade bankfönsterrutor eller till och med en och annan förstörd pipeline är enkelt. Om det nu vore så frågan stod! Men Malm tar aldrig riktigt itu med den påstådda paradox som han utgår från, klimatrörelsens ovilja till våld. För det är knappast på grund av XR:s sliriga teorier som de flesta klimataktivister avstår från våld. De tror helt enkelt inte att det skulle leda framåt. Att jag själv vänder mig mot sabotage som taktik i klimatkampen beror varken på överdriven respekt för privat egendom eller principiell pacifism. Mitt problem med dessa metoder är att de inte löser problemet. Frågan om valet mellan väluppfostrade protester och sabotage är felställd.

Valet står inte mellan pacifisters vädjanden till en döv överhet och att små grupper av aktivister ”går före” och på egen hand börjar förstöra fossilsamhällets skadliga infrastruktur.

Just för att uppgiften är så omfattande, en omställning av hela samhället, finns det inga vägar som går runt att vinna majoriteten, inte XR:s 3,5 procent (not) inte att hoppas på att radikala minoriteter ska sparka igång massrörelsen eller ersätta den. Vilka metoder den organiserade rörelsen använder sig av eller accepterar behöver, precis som Malm säger, avgöras i varje läge. I vissa lägen kan det vara rätt eller till och med nödvändigt att gå utöver det som är lagligt eller som idag uppfattas som rimligt. Allt är en fråga om vilka medel som leder till målet och vilka som är ineffektiva eller gör skada.

Kritik och debatt

Här kommer Malm även in på vad som brukar kallas diversity of tactics, idén att många olika typer av aktiviteter och metoder kan användas av olika delar av en rörelse och ingen ska kritiseras för sitt val av taktik.

Att olika situationer kräver olika taktik är rätt okontroversiellt. I den sydafrikanska apartheidstaten krävdes andra metoder än i en borgerlig demokrati som dagens Sverige. Mer problematiskt blir det när begreppet används som argument för att det inte ska vara legitimt att kritisera någon annans val av taktik, även när denna skadar rörelsen och de föregivet gemensamma målen.

Det finns en rad medel som är skadliga i sig och som just därför inte leder till målet utan tvärtom skapar hinder på vägen och leder bort. När Malcolm X yttrade sina berömda ord om att använda ”alla nödvändiga medel” var det just ”all nödvändiga” han sa, inte ”alla tänkbara”. Terroråd kan passa in i en islamistisk eller fascistisk strategi för att skapa spänning och skada människors sammanhållning och solidaritet men aldrig i en socialistisk strategi som bygger på medvetna aktioner och massorganisering. Börjar vi lyfta fram minorietsaktioner ligger det i farans riktning att grupper av frustrerade aktivister tröttnar på att bara prata och istället försöker ta saken i egna händer utan att förstå konsekvenserna för den breda rörelsen eller för att de hoppas att genom ”exemplariska aktioner” inspirera eller leda rörelsen. Eller till och med likt 70-talets självutnämnda förtrupper tänker sig att ”väcka den tröga massan” genom att ”tvinga staten att visa sitt rätta ansikte”, en linje som inte bara ledde dessa grupper ut den politiska öknen, utan drabbade den breda arbetarrörelsen hårt. De anarkistiska idéerna om ”handlingens propaganda” där en självutnämnd förtrupp tar till ”radikala” medel är direkt skadliga och står i motsättning till att bygga en massrörelse. Inget sådant finns i Malms bok, det är den breda klimatrörelsen som är aktören och visst behöver denna rörelse skaffa sig tyngre maktmedel än bara de artiga protestmötena. Att Malm ägnar en hel bok åt att polemisera mot dem inom klimatrörelsen som förespråkar strategisk pacifism är i sig ett exempel på vikten av debatt och kritik, inte minst när det gäller val av taktik och metoder inom rörelsen.

Det finns ett annat problem med de historiska parallellerna. Kampen för kvinnlig rösträtt, medborgarrättsrörelsen i USA, och kampen för nationellt oberoende gällde klart avgränsade krav som var lätta att se och identifiera sig med för alla som var berörda – slut på diskrimineringen eller självstyre där status quo bara kunde upprätthållas genom överhetens våld och det var bland annat detta våld kampen riktade sig mot. Inte minst var fienden tydlig vilket inte är fallet i klimatfrågan där lösningen dessutom ifrågasätter samhällets funktion ännu mycket djupare. Minst lika viktigt är att de alla gällde situationer där motståndaren inte hade någon demokratisk legitimitet och där kampen främst gällde demokratiska rättigheter. I klimatfrågan står åtminstone vi i de rika länderna mot regeringar med mer eller mindre stor demokratisk legitimitet, även om de företag och mekanismer som driver uppvärmningen till största delen står utanför det demokratiska fältet. Det har inte hållits några folkomröstningar om vare sig massbilism eller fossilutsläpp...

Vi behöver utgå från denna situation med motståndare som är både demokratiskt legitima och samtidigt illegitima. Varken XR:s idé om medborgarförsamlingar eller en rörelse som utför våldsamma aktioner löser detta. Det leder oss in på kopplingen mellan rörelserna och den institutionella politiken, något som Malm inte tar upp. En rimlig väg är att ge rörelserna politiska uttryck i former som kan styra den statliga politiken.

Malm går inte närmare in på hur processen ska gå från rörelse till omställning annat än att tänka sig en förhandlingssituation där en bred klimatrörelse – med miljoner i ryggen och hot från den radikala flanken i rockärmen – driver mer eller mindre motvilliga politiker framför

sig. Det går knappast att begära en karta härifrån till en fossilfri värld av en liten pamflett, men frågorna om statsmakten och politiken behöver ställas, inte minst för att vänstern och arbetarrörelsen ofta snubblat över dem. ”Politik” är i vårt samhälle närmast synonymt med att lämna över frågorna till de byråkratiskt styrda partier som bedriver sin verksamhet i valda församlingar. Förhållandet mellan den stabila – och i sin kärna borgerliga – staten och folkliga, men flyktiga, rörelser är komplicerat. I boken *A New Politics From the Left* från 2018 gjorde Hilary Wainwright ett försök att lösa detta dilemma och skiljer där på ”makt över” – den statsmakt som arbetarrörelsen oftast satt som mål att erövra – och den ”makt att förändra” som finns i starka folkrörelser, de som alltid är den verkliga drivkraften bakom stora samhällsomvandlingar. Problemet med folkrörelsemakt är dess tillfälliga natur, strejker och demonstrationer är utbrott som klingar av och är svåra att permanenta. Statens och politikens maskinerier tenderar å andra sidan att anpassa aktivisterna och deras organisationer till det samhälle institutionerna byggts upp för att bevara, exemplen är otaliga på partier och aktivister som burits fram av folkliga rörelser men snabbt integrerats i det bestående och blivit en del av problemet.

Den väg Wainwright skissar är samverkan mellan politiska rörelser i valda församlingar och folkrörelser som behöver uppbackning av institutioner för att utveckla sin makt, något som måste basera sig på starka rörelser med självförtroende, intern demokrati och egen förmåga att producera och utbyta kunskap. Och, vill jag tillägga, en förståelse för byråkratiseringens problem och mekanismer, inklusive de erfarenheter som gjorts för att hålla dem stängna.

Aktören

Den klimatrörelse vi idag ser är främst vad som slarvigt och utan någon värdering skulle kunna kallas en ”icke förankrad rörelse”, människor som sluter sig samman kring en sakfråga utifrån sin egen övertygelse utan att ha särskilt mycket gemensamt innan. Det finns styrkor i sådana rörelser, just i förmågan att dra med människor från olika grupper i samhället, men även svagheter, framför allt att de inte har några egna maktmedel utöver sin eventuella storlek och förmåga att utöva politiskt tryck.

Motsatsen, en ”förankrad rörelse”, uppstår ur gemensamma intressen som finns redan innan, där typexemplet är fackföreningar. De ”förankrade” delar som finns med i klimatrörelsen har främst varit sådana som har ett gemensamt förhållande till platser: urfolk, jordbrukare, boende som hamnar på kollisionskurs med stater och storbolag och så vidare. Utifrån dessa delade intressen har de slagits för att försvara sina liv och marker, ofta med utomparlamentariska medel, den rörelse som Naomi Klein i *Detta förändrar allt*, kallar ”Blockadia”. Det som saknas i Malms bok är en stark aktör som skulle kunna utveckla klimatrörelsen till en ”förankrad rörelse” med möjlig makt, en aktör som baserar sig på sin blotta existens. Det som han söker i den radikala flankens fysiska attacker på fossilanläggningarna. Jag syftar givetvis på arbetarklassen i vid mening, den klass som håller igång produktionen och producerar de värden som är ekonomins drivkraft. Det är inte författarens fel att denna kraft saknas i boken, det är inte bara där arbetarklassen saknas som klass, med några lysande undantag saknas den i klimatrörelsen och sedan flera årtionden i stort utsträckning även på samhällsnivå. Ändå är det åt det hållet vi behöver rikta blicken för att hitta en motmakt. Hur illa kapitalägarna än tycker om folk som krossar bankfönster, saboterar pipelines eller skadar deras lyxbilar finns det inget som kan skada dem så mycket som den organiserade arbetarklassen. Den ungdomliga Fridays For Future har med sina klimatstrejker lyft frågan till en högre nivå och bara det att någon satt samman orden ”strejk” och ”klimat” är ett steg åt rätt håll. Men en verklig strejk, alltså att anställda kollektivt lämnar sina arbetsplatser, är det inte. En strejk innebär ett slag direkt mot kapitalet, när arbetarna kollektivt drar undan sitt värdeskapande arbete ur deras grepp. Det är just den sorts maktutövning som skulle behövas. Verkliga

klimatstrejker och politiska markeringar där fackföreningar sluter upp i klimatdemonstrationer skulle vara ett oerhört steg framåt om det skulle börja ske i större skala. Men det är fortfarande symbolhandlingar. Arbetarklassens makt ligger i produktionen, både i kunskapen att styra den, något vi i praktiken gör dagligen om än under kapitalets kommando, och i förmågan att stoppa den. *"Alle Räder stehen still, wenn dein starker Arm es will"*, som den gamla tyska kampsången tidstypiskt uttryckte det.

Ingen kan effektivare stoppa fossilförbränningen än de som arbetar med den. Problemet är naturligtvis konsekvenserna, ingen lär strejka för att göra sig själv arbetslös. Strejk är inget någon griper till lättvindigt, oavsett om det gäller traditionella fackliga frågor eller politiska krav. Det är svårt att tänka sig strejker under devisen "vi ska strejka tills vi segrar" kring klimatet. Det är mer rimligt att se sådana som påtryckningar, likt de varningsstrejker som tyska fack ibland använder för att "värma upp" inför avtalsförhandlingar – men också som ett permanent hot, politiskt och ekonomiskt, om vad som väntar om inte kraven på omställning uppfylls.

I arbetarrörelsens historiska arsenal finns även mer långtgående kampmetoder som kapitalisterna är ännu räddare för, när arbetarna inte lämnar fabriken utan stannar kvar och tar dem i fysisk besittning. Som när de berömda sit-down-strejken i USA:s bilindustri på 30-talet tvingade bolagen att erkänna bilarbetarnas fackliga organisation eller vågorna av fabriksockupationer i Frankrike och Italien 1968-70 och i Argentina i början av 00-talet.

En arbetarrörelse på krigsstigen för klimatet, är det realistisk idé eller bara en marxistisk skrivbordsdröm? Än så länge har vi inte sett mycket sådant. I en handfull länder, Storbritannien, Sydafrika, Danmark, har fackliga organisationer tagit fram ambitiösa planer för klimatomställning och jobb. Det mesta har dock stannat på pappret och inte blivit en del av någon facklig kamp. Den fackliga rörelsen behöver utmanas på alla nivåer, inifrån av oss som är engagerade i frågan och utifrån, av klimatrörelsen.

Jag har länge argumenterat för att göra omställning av produktionen till en länk mellan arbetsplatserna och klimatrörelsen. Om vi kan göra omställning till ett sätt att rädda hotade jobb skulle det i den permanenta massarbetslöshetens tid skapa ett starkt och omedelbart skäl för fackföreningar att engagera sig. Klimatfrågan skulle kunna förvandlas från något gigantiskt där både problemen och "lösningarna" är saker som pågår över våra huvuden, till något som både berör och kan påverkas av vad vi gör i vår vardag. Inte minst vad vi gör kollektivt på våra arbetsplatser. I dag står konsumtionen i förgrunden för klimatdebatten men det är bara mellan pärmar i de bokstavstroende liberala läroböckerna som konsumenterna

styr. Problemets grund ligger i produktionen, den som drivs av den aldrig mättade profitjakten och en inriktning på omställning skulle rikta strålkastarna mot dessa rötter.

Här finns en tråd i Malms bok att knyta an till: att rikta ljuset och aktionerna mot de allra rikaste. Dels för att deras konsumtion står för en så absurd del av utsläppen, deras lyxjakter, helikoptrar, privatplan och Malm citerar en rapport från Oxfam som menar att den rikaste procenten svarar för 175 gånger större utsläpp än de fattigaste tio procenten av mänskligheten. Men eftersom det är dessa personer som äger en stor del av de tillgångar som är den fysiska orsaken till utsläppen kan vi knyta ägarna – ägandet – till systemet. Deras konsumtion är med Malms träffande ord ”brottslighet marknadsförd som livsstilsideal”. Genom att rikta sig mot de rikas lyxkonsumtion kan klimatrörelsen även göra den till en rättvisefråga, de rikas extrema utsläpp kommer sig givetvis av den lika extrema snedfördelningen av rikedom och tillgångar, internationellt och i varje land. Och denna snedfördelning har sina rötter i vem som kontrollerar produktionen och kapitalet. En rättvis omfördelning som drastiskt kapar konsumtionstopparna uppifrån är nödvändig om en omställning ska få stöd. Och motsatt, en nyliberal klimatpolitik som skuldbelägger de stora grupperna medan de rika kan köpa sig fria är ett garanterat sätt att skapa högerpopulistiska motreaktioner.

Tiden

Det som talar mot min traditionella massrörelselinje är den besvärliga fråga om tiden, som Malm understryker. Tidsfaktorn är avgörande i klimatfrågan och skiljer den från många andra frågor. Att kvinnor (och män, för den delen) varit utan rösträtt sedan historiens gryning, att de svarta i USA varit undertryckta sedan de fraktats dit i slavskeppen och att de svarta i Sydafrika varit förslavade sedan de koloniserades kunde med rätta användas som argument för att det var hög tid för förändring av suffragetter, medborgarrättskampar och befrielse-rörelser. Men oavsett hur otåliga de var fanns det ingen bortre gräns för dem. De kunde tänka att historien var på deras sida, om de förlorar idag kommer de att vinna i morgon och att varje strid, även de som slutar i nederlag, bara är skärmytslingar inför den kommande segern. Med klimatet är det annorlunda. Metoder som idag skulle stöta bort människor skulle kunna uppfattas som legitima i en värld som kokas av sex graders uppvärmning, vilket då är något sent påtänkt. Tidshorisonten är snävare och en förlust – brist på radikal förändring – riskerar att rycka undan grunden för allt hopp om framtiden. Det är därför inte konstigt att det finns ett stort mått av desperation hos alla som tar frågan på allvar, inte minst dem som engagerar sig i rörelsen. Desperationen är begriplig, bara den som är totalt avskärmad kan undgå att känna förtvivlan när kapitalismen så motståndslöst får driva mänskligheten mot avgrunden. Och det är bråttom, det är helt sant. Det verkar inte finnas tid att bygga folkrörelser med decennie- eller sekellånga perspektiv som arbetarrörelsen en gång gjorde. Rörelser som steg för steg, närmast med en naturlags kraft, skulle bygga sig stora och skaffa styrkepositioner inom alla livets områden för att kunna omvälva samhället. Istället går utvecklingen i fasansfull fart åt fel håll, varje dag släpps mer växthusgaser ut och vi drivs allt närmare avgrunden. Tiden är för knapp för att inte ta till alla metoder som finns till hands.

Men risken med denna förståeliga brådska är att vi ser situationen som alltför speciell och inte tror att det går att tillämpa några av de erfarenheter arbetarrörelsen och andra folkliga rörelser gjort under de senaste 200 åren. Varje händelse och samhällsläge är unikt och måste analyseras konkret, vi kan aldrig bara repetera vad någon annan gjort men vissa erfarenheter har visat sig hålla så bra över tid att det ska mycket till för att de inte ska vara giltiga också idag.

Om vi ska ha någon utsikt att vinna och inte bara kämpa hjältemodigt behöver klimatrörelsen vara en folkrörelse av sällan skådat slag. En rörelse som har allierade i och är en del av andra rörelser och som genom starka stödjepunkter i staten driver fram strukturförändringar i

ekonomin, ändrar drivkrafter, exproprierar fossilsektorn och reorganiserar ekonomin på hållbar grund.

Jag förespråkar inte någon ”först/sedan strategi”, där vi först vinner en majoritet för en socialistisk samhällsomvandling och därefter tar itu med klimatet. Klimatet behöver tvärtom både vara den enskilt viktiga politiska frågan och samtidigt ta plats i andra strider och rörelser.

Symbolhandlingar kan, rätt använda och valda, vara en del i ett politiskt tryck som bygger den rörelsen även om de är konfrontativa och olagliga. Att till exempel blockera de privata lyxjakter som då och då anlöper Mastuggskajen i Göteborg vore en sådan idé. Det skulle knyta samman fossilutsläppen från miljardärernas lyxkonsumtion med den makt över produktionen som deras förmögenheter springer ur. Påverkan på utsläppen skulle vara obefintlig på kort sikt. Men det skulle göra det lite jobbigare med den typen av skrytkonsumtion och i vår tid är det detta skikt som sätter normen som skikten närmast under dem drömmer om och strävar efter. Men framför allt skulle det kunna förknippa de rika med utsläppen. Det skulle även kunna få ett brett stöd vilket till exempel en blockad av oljetankers inte skulle få idag. För att inte tala om reaktionerna på en sprängd pipeline i Skarvikshamnens oljeterminal.

Sådana aktioner mot de rika skulle rimma väl med en klassinriktad klimatrörelse. Med fackföreningar och arbetsplatsgrupper som den radikala flanken skulle den kunna få betydligt mer att hota med än krossade rutor eller saboterade pipelines. En sådan rörelse skulle kunna ifrågasätta och ge sig på kapitalets makt vid dess producerande och destruktiva rötter.

Not: Enligt XR:s teori räcker det att 3,5% av befolkningen i ett land är aktiv för att åstadkomma systemförändring. Denna märkligt exakta siffra baserar sig på Harvard-professorn Erica Chenoweths bok *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflicts* där hon undersöker 323 fall systemskifte. Den brittiska hållbarhetsforskaren och journalisten Nafeez Ahmed har gjort en skarp genomgång av organisationens teoretiska grund och dess tveksamma historiska paralleller och han visar att såväl de 3,5 procenten som pacifismen kommer av ett urval av förändringar som är så noga handplockade att det passerar forskningsfuskets gräns.

<https://www.resilience.org/stories/2019-10-31/the-flawed-social-science-behind-extinction-rebellions-change-strategy/>

Lästips

Andreas Malm: [Kollektiv klimatkamp på en ny nivå](#) – utdrag ur Malms bok i svensk översättning.

Martin Fahlgren: [Minoritetsaktioner som revolutionär taktik/strategi](#). (ur *Röda Rummet* 4-5 2020). Redogör för den vedertagna marxistiska synen, som lägger tyngdpunkten på ”masskamp” och är kritisk till minoritetsaktioner, i synnerhet radikala sådana. Illustrerar med olika historiska exempel.